

«Anekdoter»

Del II

Noen erindringer fra opplevelser i guttedagene på 50- og 60-tallet ved Trond Skedsmo. Et innblikk i en viktig tid for mange. Del II.

Treffet ble igjen holdt på Borgen klubbhus og de fremmøtte koste seg med kaffe og kaker og praten gikk. Øyvind Larssen ønsket velkommen og fortalte litt om kveldens program før Kathrine Øynebråten fra Enhet Kultur fikk ordet. Hun fortalte litt om og reklamerte litt for Lokal kulturuke som vårt arrangement var en del av. Deretter fikk leder Øyvind Larssen overrakt en rose sammen med noen rosende ord om vår virksomhet.

Etter dette fikk Trond Skedsmo ordet. Han innledet med å si at han har stoff også til en kveld med Anekdoter til høsten og takket for alle innspill og hjelp han har fått fra andre for å få dette til.

Trond startet med en oppsummering av de 9 første anekdotene før han gikk videre til de nye.

Da Borgen Meieri brant ned

Den 3. mai 1958 blir ikke glemt så lett. Det var en lørdag. Far hadde dratt på jobb. Jeg var ni år og syklet som vanlig rundt omkring. Først en tur opp til «Plassen», hvor det vanligvis fantes kamerater, og så en tur hjem igjen. Noen voksne sa: «Det var vel varmt på Borgen i dag?». Jeg visste ingenting om brannen enda og nikket bare tilbake. Det var ikke spesielt varmt, en kjølig, tidlig formiddag i mai. Så en tur til nedover igjen. Da jeg kom ned til Borgen, denne gang i retning meieriet, ble sjokket enormt. Jeg hadde aldri vært i nærheten av en slik opplevelse før: Svart treverk, kaos og vond lukt møtte meg. Hele meieriet og dermed samvirkelaget var lagt i ruiner av brann! Samvirkelaget hadde lokaler i den nordre delen av bygget. Bestefar (Sigurd Skedsmo) bodde i leilighet over samvirkelaget og der hadde jeg jo vært mange ganger. Nå var alt ødelagt.

Jeg fikk så vite at bestefar og alle som bodde der var i god behold. Han var da ca. 67 år. Bestefar hadde fått komme inn hos gode naboer, hvor han hadde tilhold en stund til han fikk ordnet med annen bolig. Han var enkemann fra noen år tilbake og hadde hushjelp. Hun het Valborg Slemdal. Begge trengte jo nå husvære. Etter hvert fikk de leie nede i Holen hvor de bodde i mange år etterpå. Så viste det seg seinere at min far (Kjell Skedsmo), som hadde jobb i Oslo, så branntomta først da han satt på bussen. Han gikk av bussen og fikk sjekket at alt med bestefar og hushjelpa og de andre var bra, så tok han neste buss til Oslo, en time etterpå!

Vi hadde ikke telefon og mor (Ruth Skedsmo) visste ingenting, så antakelig var det jeg som dro hjem og fortalte det. Flere som bodde i nærheten av brannen visste det heller ikke før litt ut på dagen. Værdraget sto slik at nære naboer ikke hadde merket noen ting. Dette bygget ble da rasert av brannen.

Borgen Meieri 1927. Bildet tilhører Børge-Borgere.

Vinden sto fra vest mot øst den natta, så Ringnesbutikken like ved var visstnok ikke truet etter det jeg vet. Mens huset mot øst, «Villa'n», der ble garasjen antent to ganger, men brannvesenet klarte å slokke der og holdt brannen unna bolighuset («Villa'n»). Det var visst også slik at det var små antennelser andre steder også, men de ble slukket.

Min onkel, Per, hadde motorsykkel. Motorsykkelen sto i frørenseriet like ved og ble ikke skadet. Han kunne derfor bruke motorsykkelen som før! Frørenseriet lå vest for meieriet/samvirkelaget og altså motsatt av vinddraget fra vest.

Meieriet var allerede nedlagt, men samvirkelaget måtte finne på noe. Ganske snart fikk man etablert utvalg av matvarer etc. fra et bygg som vi kalte Bua, som sto mellom meieribygget og frørenseriet lenger bak. Der var det trekkfullt og kaldt, man kunne noen steder se ned på bakken mellom golvborda. Men det ble benyttet til det ble bygget nytt samvirkelag lenger opp, på toppen, vis a vis Kåstadalléen. Det var vel i 1960, så det var et par kalde år på Bua. Folk fikk imidlertid kjøpt varer der, om ikke fra dag 1. Ellers vil jeg si at en slik brann tar jo vekk mange av de kjære ting, bl.a. er fotografier i familien fra tiden før brannen mangelvare, men vi har noen.

Kiosk med is-utsalg på Borgen

Så var det heldigvis slik at:

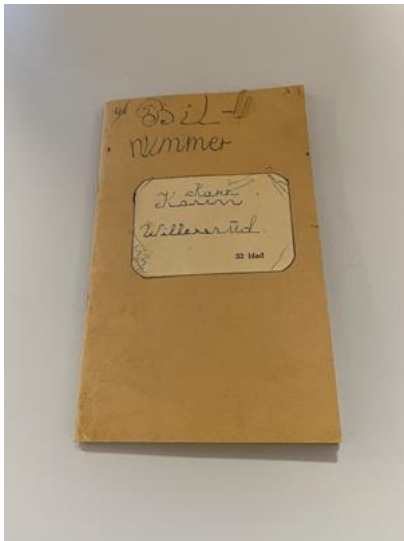
Noen få dager etter brannen på meieriet, den 17. mai 1958, var det en annen begivenhet på Borgen. Da åpnet, eller, det er riktignok å si, ble det re-åpnet en kiosk på Borgen. Denne var for salg av iskrem og brus. Når jeg sier re-åpnet, så har det seg slik at: I årene rett etter krigen ble det etablert en kiosk på Borgen for salg av hjemmelaget

iskrem, hvor bl.a. is fra Meieridammen ble brukt til produksjon/nedfrysing. De som sto for dette, var familien Lund på Lund. Dette var så tidlig at jeg ikke har noen erindring av det. Is-kiosken ble nedlagt etter noen år, men altså «re-åpnet». Det var Clas Johansen som kjøpte den av de som hadde drevet den før. Han flyttet den over til sin eiendom på andre siden av veien. Dette var ved innkjøringen til Kåstad-alléen. Det var datteren, Ingrid Borgen som drev kiosken en del år, til midten av 60-tallet. Ferdig produsert iskrem ble da levert av Diplom-Is, for man lagde altså ikke isen selv. Frysemetoden var da tørris siden frysedisker ikke var vanlig den gangen. I tillegg til iskrem var det brus som var den store salgsvaren. Det var en del biltrafikk, særlig om sommeren og i helgene. Gjevt var det når det kom svenske biler. Vi hang jo der stadig vekk. I begynnelsen misforsto nok jeg hva de skulle ha når de ba om «glas». Men det viste seg jo ikke å være et glass med brus de skulle ha, men iskrem. Kiosken var åpen hele dagen i sommerhalvåret og var et naturlig samlingspunkt for befolkningen. Særlig fotballgutta fant leskende drikk der etter harde økter på «Plassen». Jeg husker de deilige brusflaskene og hvilken herlighet det var å ha råd til en slik. Kiosk-bygget var et kjent og kjært minne jeg har fra Borgen på den tiden. Den sto der ganske lenge etterpå også. Og Ingrid var ei trivelig og kundevennlig dame i kiosken.

Borgen 1961. Bildet tilhører MIA.

Det store med et utenlandsk bilskilt

Å skrive bilnummer var en populær hobby – særlig om sommeren. Vi kjøpte en liten notisbok og satte oss på en mjølkebukk e.l. Det gjaldt å fange opp registreringsnummeret på bilene som kjørte forbi. Særlig var det gjevt når det kom en utenlandsk bil. Da kunne det være litt verre å se nummeret, da det jo var skrevet på en annen måte enn de norske. Mange svenske biler var å se og der var tallene litt mindre enn på de norske, men systemet var det samme, først en bokstav og så en strek og så fem siffer. De hadde også samme farge, så vidt jeg husker. Etter hvert kom nummeret på formen XX-XX-XX på de norske bilene. Fra kontinentet kunne det være biler med flere bokstaver og færre tall og med annen farge på skiltene, f.eks. gult på svart. Dette var veldig morsomt og spennende. I ferietiden gjaldt kun utenlandske, til nød svenske, men ikke norske. Det var vel konkurranse i å få flest tror jeg.

I denne saken er det naturlig for meg å ta med en hendelse som var veldig trist. Trafikken på 50-tallet og begynnelsen av 60-tallet tok seg veldig opp og hastigheten økte. Veiene var det så som så med, den nye tid tatt i betraktning. Spesielt var en sving ute ved skolen vanskelig. Den er der i dag også, men er rettet ut. Før var den veldig krapp og ukjente hadde problemer med svingen. Mange alvorlige ulykker skjedde der.

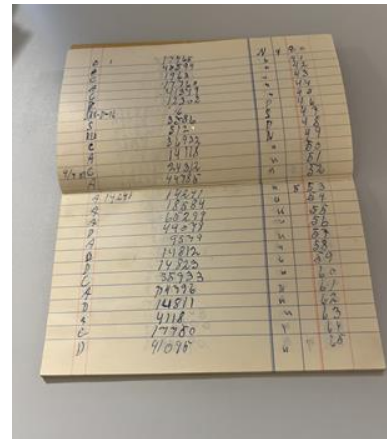
En dag vi satt og noterte bilnumre, kom en jeep. Den var sivil, men lignet en militær jeep, uten tak. Det satt 3 personer i bilen og det gikk virkelig unna. 3 unge menn, 2 foran og 1 bak. De var belgiske så vidt jeg husker.

Senere på dagen var vi nede på butikken. Der snappet vi opp at noe forferdelig hadde skjedd. Og vi skjønte med en gang at det måtte være de som vi hadde sett. De hadde ikke klart svingen og kolliderte med en lastebil, dessverre med fatalt utfall. Jeg har den dag i dag bildet inni meg av de 3 som før forbi. Dette var sommeren 1959. Så spøk og alvor, det gikk hånd i hånd.

Et godt O-miljø

På slutten av 50-tallet og begynnelsen av 60-tallet var det et veldig godt orienteringsmiljø her på Borgen. En ingeniør hos Agathon Borgen var særdeles o-interessert. Her på Borgen tegnet han det første o-kartet som jeg kjenner til at vi har her i bygda. Ingeniøren, som het Johannes Sørli, hadde skaffet et flyfoto over skogen her og tegnet kart ut fra dette og fra egen synfaring ute i terrenget. Det var en to-tre utgaver før det endelig ble ferdig. En del gutter, noe eldre enn meg, var særlig aktive. Jeg holdt selv på med o-sporten i mange år etterpå og dette var det første kartet jeg fikk prøve meg på. De eldre gutta var i denne perioden med i store løp, f.eks. på Lillehammer, Gjøvik, Løten, Austmarka, Gjerdrum og Nedre Romerike. En av dem, Egil Nafstad, var stadig helt i tet, oppe på første plasser flere ganger.

I tillegg til friidretten, som kom godt i gang på denne tiden, var orienteringen en viktig del av

Illustrasjon: «Notering av bilskilt», og en original notisbok (lånt av Karin Willersrud).

idretten på Borgen på den tiden. O-aktiviteten på Borgen var en viktig del av opprinnelsen til Ullensaker O-lag, som ble etablert i 1960. (En kort periode var det en o-gruppe i Ullensaker Skiklubb, hvor «Borgengjengen» var med, før o-laget ble etablert).

I o-sporten gjelder det å finne posten og da riktig post, da det kan være flere poster i samme terreng. Hver post hadde da en bokstav-kode som vi skulle kontrollere. Første instruksjonskvelden med ingeniøren husker jeg veldig godt. Vi var to (Thore-Jan Dahle og meg) som skulle finne en post sammen (for første gang). «Når dere kommer frem skal dere sjekke bokstavkoden og oppgi den til meg, så skjønner jeg om dere har vært der», sa han. Jo, vi fant posten og brakte koden tilbake: O. «Nei, da har dere ikke vært der». Vi visste jo at vi hadde vært der, men tok en tur til: Fortsatt meldte vi tilbake: O. «Nei», kom det fra ham. Den tredje gangen skjønnte vi det, luringen hadde satt en krøll nederst på O-en. Det blir jo bokstaven Q! Det var en nyttig lærdom. Senere sjekket jeg koden nøye, det ble noen hundre o-løpinger etter hvert.

Her vises et av o-lagets kart fra senere år.

Kartet ble benyttet til løp om og om igjen, til vi nesten ikke så noen ting på det: Vi visste jo selvsagt hvor postene lå bare ved å se på kartoppslaget hvor alle postene ble presentert før løpet. Et slikt terreng som vi var veldig godt kjent i, ble på o-språket kalt for «eplehage». Hvis et løp gikk i en «eplehage» kunne du ikke delta der, hvis løpet var av en viss betydning.

Kartet som Johannes Sørli tegnet, er et av de aller første o-kartene i Ullensaker i det hele tatt. Mulig at det kan ha vært noen i Ull/Kisa, som hadde egen o-gruppe etter krigen. Jeg vet de brukte et kart i Holter Almanning i årene etter krigen, men jeg tror ikke de hadde kart i Ullensaker. De hadde en sterk o-gjeng med litt eldre karer, som forresten var veldig interessert i å få med gutta fra Borgen!

Et av kartene er fargelagt, men kartet var i utgangspunktet i svart/hvitt. Fargeleggingen her gjorde jeg for mange år siden. Jeg hadde tatt vare på det fra guttedagene, men ga det som gave til Ullensaker O-lag ved deres 30-årsjubileum. Jeg spurte nå om å få låne det. De ga meg generøst kartet tilbake. Så nå er det mitt igjen. Nå ser jeg det slik at det er en helt naturlig del av Borgen Idrettslags historie og ønsker å gi det til idrettslaget.

Det hører med til historien at etter at jeg begynte å jobbe med dette prosjektet, som jeg i utgangspunktet mente var en «gutteting», har jeg fått opplyst at det også var ei jente som deltok. Karin Willersrud var med, også på synfaringen av kartet! Har forresten fått flere oppfordringer om å involvere jentene. Det har jeg gjort, og det vil forhåpentligvis bli en del «jenteting» i kommende møter.

Det neste kartet, dvs o-lagets kart nr. 3, var jeg selv med og synfarte senere på 60-tallet. Dette kartet var helt sentralt i o-lagets virksomhet på slutten av 60-tallet!

Ei kongle for idrettslaget

Ill. Stian Tranung

Hva skal nå dette bety? Jo, vi er inne på dette med dugnader. Det er det stor tradisjon for her på Borgen.

Når det gjelder å skaffe penger i de ulike idrettslag etc. er idéene mange, for eksempel papirinnsamling. Den gang var det ikke papirinnsamling i offentlig regi slik som vi har i dag, men papiret hadde en verdi. Dog måtte det nok en stor samling papir til for å skaffe noen kroner. Så kunne prisen gå ned og en ble sittende med store kvanta papir uten særlig verdi. Det ble samlet mye papir i låven hos Alf (Eidsæther)!

Det var også en del basarer som skaffet lagene inntekter.

Nå er det kakesalg, kakelotteri, salg av doruller og mange andre aktiviteter. Det er derimot kanskje ikke så vanlig å samle kongler. Det gjorde vi! Inne i en kongle finnes det mange frø, altså kimen til et nytt tre. Disse frøene var det noen som var interessert i å betale for. (Planteskoler, gartnere tror jeg). Og det var jo ganske enkelt å finne kongler hvis det var et hogstfelt. Da kunne en stå med ganske rak rygg og putte kongler opp i en sekk e.l. Det var imidlertid mange ganger det ikke var felte trær å få tak i, men oppe i trekronen kunne det befinne seg mange feite kongler.

Hva gjorde vi da? Jo, den som var flink til å klatre ble sendt opp og vedkommende måtte jo ganske langt opp til der hvor det var mange kongler. Jeg hadde den jobben noen ganger. En gang, da prisen på kongler var høy, tok vi en slik tur. Det var vinter, mye nysnø. En av oss opp i treet og en annen sto nede i nysnøen. En stor kongle borrar seg et stykke ned i slik snø. Hvem hadde den letteste jobben, han som klatret opp eller han som leita nede i snøen? Veit ikke, men litt moro dette. Det ble heldigvis kongler i sekken og dermed penger til idrettslaget.

Dugnad da idrettsplassen ble utbedret på 50-tallet. Bildet tilhører Børge-Borgere.

Et tog av sparkstøttinger

Ill. Stian Tranung

På den tiden hadde alle «spark». Det riktige ordet er sparkstøtting. Vinteren med godt sparkføre kunne være lang. Det ble nok gruset en del på veien, men ingen salting. Når det var sparkføre ble sparken brukt ved besøk på butikken, til skolen, speider'n og andre ting vi holdt på med. Nå er det sjelden godt sparkføre og antall familier som har spark er vel heller liten.

Noen ganger kom vi sammen og laget «spark-tog». Alle sparkene ble satt sammen, de minste først og deretter bakover i tur og orden etter størrelse. Meiene på den første sparken ble tredd inn i sparken bak osv. Bakerst i toget var det en person som sto. Det måtte sitte en sterk person på den andre sparken, for det var han som hadde styringa. Det kunne også sitte en på den første sparken, men da måtte den være litt modig da vedkommende ikke hadde noe å holde seg i. Dette var jo et merkelig framkomstmiddel og virket bare i nedoverbakke. Oppover måtte vi løse opp toget igjen. Dette var en aktivitet som kunne foregå den gangen og ikke særlig egnet i dag med så mange biler. Vi hadde en fin dal her på Borgen til dette formålet, Ulvedalen. Dette var også før det ble veglys. Vi var kanskje ikke så flinke med refleks heller. Husker ikke helt om det fantes faktisk. Så denne aktiviteten kunne kanskje være litt upopulær i de voksnes øyne.

Skirenn i Gundabakken

Bjørn Breen har hatt et foredrag om bl.a. skibakker, se referat fra Børge-Borgere i 2018. Men jeg har overlappet litt, bl.a. med denne historie. Og så fikk jeg så fin tegning av «Oppenfjell».

En spesiell begivenhet var det årlige skirennet i «Gundabakken». Dette var ei lita kneik ved Lille Oranien. Akkurat like ovenfor der det hadde vært ekserserplass i tidligere tider. Den gangen sto det et annet hus der enn i dag. Det var visst tidligere en dame ved navn Gunda som hadde bodd der en gang. Det var vel hopprenn som standard, men jeg husker det noen ganger ble holdt langrenn også nede på den gamle ekserserplassen, en runde eller flere der tror jeg. Det var premieutdeling på kjøkkenet hos Bolstad-familien (Laura og Håvard Bolstad). Det var ganske mye folk inne på det kjøkkenet ja. Et hyggelig minne om skirenn og om folkene som arrangerte det for oss.

Da vi hadde ringspillprodusent på Borgen

På Borgen hadde vi en del år et lite firma som laget forskjellige leker.

Ringspill tror jeg det gikk mest av. Firmaet var et mann- og konefirma, Halvard og Barbro Tranum, som produserte for leketøysbutikker rundt om, også i Oslo tror jeg. Ringspillet lignet til forveksling de som finnes i dag av plast, men de var laget av annet materiale. De to delene som legges i kryss var laget av tre og dermed stabile. På disse ble det montert 5 pigger som vi skulle kaste ringene på slik at ringene la seg rundt. Piggene var også laget av tre og hadde forskjellige poeng. Den midterste hadde 50, og slik er det vel i dag også. Ringene ble laget av et materiale som gjorde at de hadde perfekt tyngde for kasting. Ringene som er vist ovenfor, av plast er veldig lette og det er derfor mer tilfeldig om de treffer mål. Med de gamle ringene kunne man oppøve en viss ferdighet ved at ringene var stabile og kastet ble forutsigbart. De ble laget av tråd som man tvinnet, slik at det ble flere lag på hverandre. Mulig at dette var et materiale som ikke lenger er tillatt, men de var veldig fine å bruke. Firmaet var nærmeste nabo til oss og jeg tror nok vi fikk dette ganske rimelig der.

Det skal visstnok også ha vært produksjon av ringspill i Fagereng, altså hos Alfred og Agnes Madsen. Fagereng gikk som kjent med i raset som gikk lille julaften 1953.

Rebusløp på to hjul

I tiden etter 1960 var det en populær aktivitet å kjøre rebusløp med bil, da flere fikk bil etter hvert. I rebusløp gjaldt det å løse en oppgave som sto utenpå en konvolutt og som skulle vise til et sted man skulle kjøre til. Man skulle altså gjennom ei løype med flere poster. Det gjaldt å få med folk i bilen som var «skarpe», dvs. kunne mye og var veldig flinke til å løse slike oppgaver.

Fant man fram, kunne man fortsette med neste oppgave osv. til bilen kom i mål. Hvis man ikke klarte oppgaven, kunne man bryte konvolutt og finne løsningen inni. Man fikk da såkalte «prikker», jeg tror det var 25 prikker for å åpne en konvolutt. De som brøt konvolutt kunne altså fortsette de også, men prikkene var en belastning når vinneren skulle kåres. Tiden ble også målt. Jeg tror det var på idealtid, ut fra at bilen skulle ha en viss

gjennomsnittsfart pr. kilometer. Da kunne det nok gå litt fort hvis en lå dårlig an i forhold til idealtiden. Jeg fikk noen ganger være med og satt i midten bak. Bilene var gjerne ikke så store, det var ofte plass til 3-4 personer + meg. Uventet her bør kanskje være sikkerhetsopplegget i den tidens biler, bilbelter var det vel så som så med.

Noen av oss gutta tok inspirasjon av billøpene og startet med rebusløp på sykkel (!) Vi kunne jo ikke bruke bil, men det fantes altså råd med sykkel. Sånn hadde vi vel en 2-3 slike løp. Ett løp ble laget i stand, men aldri gjennomført, så interessen dabbet nok noe av etter hvert. Men moro var det så lenge det varte. Det er jo gjerne slik som gutt, man går fort fra det ene til det andre. Publikum ble så invitert til å løse en oppgave. Det ble gjort, og vi kontrollerte for moro skyld svaret med det som sto inni konvoluttene, som altså ble laget for over 60 år siden. Svaret stemte med fasiten!